

ԽԱՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
УЧЕНЫЕ ЗАПИСКИ АРМЯНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМ. Х. АБОВЯНА

Հումանիտար գիտություններ №-1 (39) 2021 Гуманитарные науки

ՊԱՏԺԻՑ ԱԶԱՏՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ԴԱՏԱՊԱՐՏՅԱԼՆԵՐԻ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ
ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՄՈՒԴԴՈՒՄՅԱՆ Ս.Գ

ՀՀ Արդարադատության նախարարության Պրոբացիայի ծառայություն

e-mail: smughdusyan@gmail.com

Հոդվածում քննարկվում է ազատման նախապատրաստվող դատապարտյալների մոտ հաճախ նկատվող կոնֆլիկտայնության, ներոտիզմի, անձի շեշտվածության դրսևորումները: Փորձարարական աշխատանքների արդյունքում պարզվեց, որ ցածր կոնֆլիկտայնությունը, ներոտիզմի ցածր մակարդակը, օպտիմալ ագրեսիվությունը և ինքնագնահատականը, տազնապայնության օպտիմալ մակարդակը նպաստում են հասարակության մեջ դատապարտյալների վերաինտեգրմանը:

Հիմնաբառեր՝ դատապարտյալ, քրեակատարողական հիմնարկ, վերաինտեգրում, կոնֆլիկտայնություն, ներոտիզմ, անձի շեշտվածություն:

Ներկայացված է խմբագրություն 15.06.2021թ.

Նախկին դատապարտյալների վերասոցիալականացման ամփոփիչ և առավել պատասխանատու փուլը նրա հարմարումն է ազատ կյանքի պայմաններին: Այդ հարմարումն ընթանում է նոր, երբեմն դժվարին կենցաղային բնույթի դժվարությունների, հին սոցիալական կապերի խզման, բնակարան չունենալու, աշխատանքի տեղավորման հետ կապված բարդությունների պայմաններում: Դատապարտյալների վերաինտեգրումը հասարակություն բարդ և բազմամակարդակ գործընթաց է: Այն կապված է նրանց՝ հասարակության մեջ կյանքի բարոյական, հոգեբանական և գործնական պատրաստականության, նոր սոցիալական դերերի յուրացման, սոցիալական կապերի ստեղծման, ազնիվ, օրինական, բարոյական, ճշմարիտ հունով շարժվելուն խոչընդոտող բացասական գործոնների վերացման կամ նվազեցման հետ: Վերաինտեգրման գործընթացից զերծ չեն մնում այնպիսի հոգեբանական գործոնների և առանձնահատկությունների բացահայտումը, ինչպիսիք են դատապարտյալների բարձր ագրեսիվությունը, կոնֆլիկտայնությունը, տազնապայնությունը, ինքնագնահատականի, արժեքային համակարգի, աշխարհայացքի փոփոխությունները, դիրքորոշումները, պահանջմունքները: Նման փոփոխությունների, ինչպես նաև կոնֆլիկտայնության, ներոտիզմի, անձի շեշտվածության ցուցանիշների սրվածությունը հաճախ կապվում է հասարակությունում վերաինտեգրման խոչընդոտների հետ:

Հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել անհատական և խմբային հոգեբանական աշխատանքների ազդեցությունն ազատման նախապատրաստվող դատապարտյալների կոնֆլիկտայնության, ներքոտիզմի, անձի շեշտվածության ցուցանիշների նվազեցման վրա, ինչը կարող է նպաստել դատապարտյալների վերաինտեգրմանը:

Հետազոտության իրականացման նպատակով առանձնացվել են հետևյալ խնդիրները.

1. Ընտրել համապատասխան մեթոդներ և մեթոդիկաներ:

2. Ուսումնասիրել ազատման նախապատրաստվող դատապարտյալների շրջանում կոնֆլիկտայնության, ներքոտիզմի, անձի շեշտվածության ցուցանիշները:

3. Կատարել փորձարարական հետազոտություն, ուսումնասիրելով ազատմանը նախապատրաստվող դատապարտյալների անհատական հոգեբանական առանձնահատկությունները, որոնց հետ անցկացվել են անհատական և խմբային հոգեբանական աշխատանքներ:

4. Համեմատել անհատական կամ խմբային հոգեբանական աշխատանքների մասնակցած դատապարտյալների փորձարարական հետազոտության արդյունքները և իրականացնել համահարաբերակցական վերլուծություն:

Հոդվածում առաջ քաշված նպատակից, խնդիրներից և դրույթներից ելնելով մեր ուսումնասիրությունները կատարվել են Հայաստանի Հանրապետության Արդարադատության նախարարության «Արմավիր» քրեակատարողական հիմնարկում:

Ուսումնասիրության համակազմ: Ուսումնասիրվել են 30 դատապարտյալներ, որոնց պատժի լրիվ կրումով կամ պայմանական վաղաժամկետ ազատման ներկայացմանը մնացել է ոչ պակաս քան երեք ամիս: Այս հանգամանքը հաշվի է առնվել՝ ելնելով ինչպես իրավական դաշտի պահանջներից, այնպես էլ դատապարտյալի վերաինտեգրման վերաբերյալ առկա տեսության վերլուծություններից, ըստ որոնց հասարակություն վերադարձին սպասող անձի հետ իրականացվում են սոցիալական, հոգեբանական, իրավական բնույթի մեծածավալ աշխատանքներ, որոնք իրականացվում են պատժից ազատման սպասմանը նախորդող նվազագույնը եռամսյա ժամկետում:

Հետազոտության արդյունքներն առավել տարբերակված ներկայացնելու և ամբողջական պատկեր ստանալու համար մեր փորձարարական խումբը բաժանվել է ենթախմբերի՝ ըստ նրանց տարիքային շրջանների՝ 19-30 – երիտասարդության տարիք, 30-50 – հասունության տարիք, 50 և ավելի – ծերունության տարիք:

19-30 տարեկան դատապարտվածների խմբում ընդգրկված են 17, 30-50 տարեկան դատապարտվածների խմբում՝ 5, իսկ 50-65 տարեկան դատապարտվածների խմբում՝ 8 դատապարտյալներ: Քրեակատարողական հիմնարկներում պատիժ կրող դատապարտյալներն ունեն որոշակի կառուցվածք, որն արտահայտվում է ինչպես շարժումներում, այնպես էլ միջանձնային հարաբերություններում: Հայաստանի անկախացումից հետո քրեակատարողական հիմնարկներում չեն գործում գործարաններ, արտադրական այլ գոտիներ՝ կալանավորված անձիք և դատապարտյալները ստիպված են ողջ օրվա ընթացքում լինել խցերում և զբաղվել օրենքով չարգելված մի շարք խաղերով: Դատապարտյալների բարոյահոգեբանական վիճակը բարելավելու, նրանց ինքնագնահատականը կարգավորելու, ինչպես նաև

օգտակար զբաղվածությունն ապահովելու նպատակով «Արմավիր» քրեակատարողական հիմնարկում իրականացվում են վերասոցիալականացմանն ուղղված մշակութային և սպորտային միջոցառումներ՝ ցուցահանդեսներ, շաշկու, շախմատի, ֆուտբոլի, վոլեյբոլի մրցույթներ, ինչպես նաև կազմակերպվում են կրթական դասընթացներ:

Ուսումնասիրությունից պարզվեց, որ դատապարտյալները հաճախ ադեկվատ չեն հակազդում հոգեբանական միջամտություններին, որը նույնպես կարող է պայմանավորված լինել նրանց կրթական ցածր մակարդակով (նրանց հիմնական մասը ունեն միջնակարգ կրթություն): Ելնելով դատապարտյալների վերաինտեգրման վերաբերյալ տեսական մի շարք դրույթներից՝ ուսումնասիրվել են նաև դատապարտյալների և նրանց մերձավոր ազգականների միջև առկա կապերը և այցելությունների հաճախականությունը: Օրենսդրության համաձայն կալանավորվածներն ու դատապարտյալներն իրավունք ունեն կապ հաստատել հարազատների հետ հեռախոսակապերի, կարճատև և երկարատև տեսակցությունների միջոցով: Ուսումնասիրության ընթացքում պարզվեց, որ երկարատև տեսակցություններից օգտվում են քիչ թվով դատապարտյալներ, 14-ը օգտվում է կարճատև տեսակցությունների իրենց իրավունքից, իսկ մնացած մասը օգտվում է հիմնականում հեռախոսազանգերից: Երկարատև տեսակցությունների իրավունքից չօգտվելու փաստը դատապարտյալներից շատերը բացատրում էին ընտանիքի սոցիալական անբարենպաստ պայմանների առկայությամբ: Սակայն մեր հետազոտությունների համար ուշագրավ էր այն փաստը, որ դատապարտյալների մեծ մասը երկարատև տեսակցություններից չեն օգտվում հարազատներ չունենալու կամ նրանց կողմից մերժված լինելու պատճառով: Այս խնդիրը նույնպես արդիական է և մեծ ազդեցություն է ունենում դատապարտված անձանց հոգեկան ակտիվության պահպանման, զարգացման, ինչպես նաև ներանձնային և միջանձնային կոնֆլիկտների ձևավորման, ագրեսիայի տարատեսակ դրսևորումների վրա:

Հետազոտությունը իրականացվել է 3 փուլով. անհատական զրույցներ, անհատական և խմբային դիտարկումներ, հարցաթերթիկների կազմում և անցկացում, փորձարարական խմբում կոնֆլիկտայնության, ներքոտիզմի, անձի շեշտվածության թեստավորում:

Հետազոտական տվյալների մշակում: Հարցաքանը բաղկացած է 4 հարցից, այն լրացվել է փորձարարական խմբում ընդգրկված ազատման նախապատրաստվող 30 դատապարտյալների կողմից:

Տարիք	Հարցեր			
	Ի՞նչ սպասելիքներ ունեք հասարակությունից	Ի՞նչ պլաններ ունեք, երբ վերադառնաք հասարակություն	Ի՞նչ մտավախություններ ունեք, երբ վերադառնաք հասարակություն	Ի՞նչը կարող է խանգարել հասարակության մեջ լիարժեք ինտեգրվելուն և հարմարվելուն
Պատասխաններ				
19-30	դրական սպասելիքներ	աշխատել, սովորել, ամուսնանալ, լինել ընտանիքի հետ, զբաղվել սեփական բիզնեսով	հասարակությունը փոխի բացասական վերաբերմունքը իրենց հանդեպ, իրենց չընդունեն որպես նախկին դատապարտյալներ, նորից չազատագրվեն	դատվածությունը, աշխատանք գտնելու հետ կապված դժվարությունները, կրթություն չունենալը, շրջապատի փոփոխությունը
30-50	դրական վերաբերմունք	աշխատել ու ապրել նորմալ մարդկային կյանքով	իրենց դատապարտյալի աչքով չնայեն	դատվածությունը, մարդկանց բացասական վերաբերմունքը և մթնոլորտը
50-65	նորմալ վերաբերմունք	աշխատել, զբաղվել հանրօգուտ գործունեությամբ, բավարարել ընտանիքի կարիքները, ամեն ինչ սկսել մաքուր էջից	հասարակության բացասական վերաբերմունք և տրամադրվածություն	հասարակության արհամարհանքը, անգործությունը, ոչ լիարժեք վստահությունը

Մեր կողմից իրականացված հարցաթերթի արդյունքները վկայում են, որ հասարակությունում նախկին դատապարտվածների վերաինտեգրումը առավել իրատեսական և արդյունավետ կարող է լինել, եթե այն զուգակցվի հետևյալ գործոնների հետ՝ 1.անձի ներգրավվածությունը աշխատանքային (կամ կրթական՝ կախված տարիքից) գործունեության մեջ, 2. ընտանեկան առողջ հարաբերություններ (և ծնողների և սեփական ընտանիքում) ապահովում, 3.հասարակական շփման կապերի վերականգնում, 4. արժեքային համակարգի կայունացում՝ որպես սոցիալական վարքի կարգավորիչ: Հարցաթերթիկի վերլուծության արդյունքներից պարզվում է նաև, որ նախկին դատապարտյալի (առավել ևս երկարատև ազատագրկման դատապարտված անձանց) հասարակությունում արդյունավետ վերաինտեգրման համար կարևորագույն խնդիրներից մեկը աշխատանքի տեղավորման հարցի լուծումն է: Աշխատանքի տեղավորվելու հետ կապված մեր կողմից իրականացված ուսումնասիրությունները վկայում են, որ հետազոտված դատապարտյալներից մեծ մասը խնդիր են ունեցել և կամ կարող են ունենալ կապված աշխատանքի տեղավորման հետ: Չնայած այն հանգամանքին, որ հարցվածներից մեծ մասը նախկինում այս կամ այն կերպ աշխատել են, այսուհանդերձ աշխատանք չգտնելու հիմնական պատճառները եղել են նախկին դատվածությունները: Դատապարտյալների վերաինտեգրման վերաբերյալ տեսության

շրջանակներում առկա մոտեցումների, տեսակետների, ինչպես նաև հարցաթերթի արդյունքների վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ դատապարտյալների վերինտեգրումը հաճախ կախված է նաև առողջ ընտանեկան հարաբերությունների վերականգնումից (կամ ստեղծումից): Հարցաթերթում նշված «Ի՞նչ պլաններ ունեք, երբ վերադառնաք հասարակություն» հարցին տրված պատասխաններից պարզվում է, որ դատապարտյալների մեծ մասը ցանկություն են հայտնել վերադառնալ ընտանիք, վերականգնել նախկին հարաբերությունները կամ ամուսնանալ, ստեղծել սեփական ընտանիքը՝ այդպիսով հրաժարվելով հանցավոր վարքից և արատավոր սովորություններից:

19-30 տարեկան դատապարտվածների խմբում իրականացված Կ. Թովմասի կոնֆլիկտային վարքի բնութագրման մեթոդիկայի արդյունքների վերլուծությունից պարզվում է, որ նրանց մոտ բավականին բարձր է համակերպման և և կոմպրոմիսի ցուցանիշները: Այստեղից կարելի է գրականացնել, որ այս անձինք առավել հակված են կոնֆլիկտային իրավիճակներում համակերպվել տվյալ իրադրության հետ կամ կոմպրոմիսի գալ հակառակորդ կողմի հետ: Ուշադրության է արժանացել նաև այն հանգամանքը, որ այս դատապարտյալների խմբում բարձր է ներոտիզմի ցուցանիշը: Ուսումնասիրությունների ընթացքում պարզվեց, որ այս խմբից 14 դատապարտյալներ պատժի կրման ժամանակահատվածում յուրաքանչյուրը 3-4 անգամ ենթարկվել են տարբեր տեսակի կարգապահական տույժերի: Հիմնականում կարգապահական տույժերը նրանց նկատմամբ կիրառվել է հիմնարկի ներքին կանոնակարգին չենթարկվելու և աշխատակիցների նկատմամբ անհարգալից վերաբերմունք ցուցաբերելու հիմքով: Այս խմբի դատապարտյալների ներոտիզմի, հուզական անկայունության ցուցանիշների բարձր լինելը կարող է պայմանավորված է նրանց տարիքային առանձնահատկություններով: Այս խմբի դատապարտյալները հիմնականում 19- 30 տարեկան անձիք են: Վերոնշյալ դատապարտյալների խմբում իրականացված Կ. Լեոնգարդի անձի բնավորության շեշտվածության տիպերը որոշող մեթոդիկայի արդյունքների վերլուծությունից պարզվում է, որ նրանց մոտ գերակշռում է մանրախնդիր, հմայվող և գերշարժուն բնավորությա՜ն տիպերը: Այս տիպերի շեշտված լինելը պայմանավորված է նրանց տարիքային առանձնահատկություններով, այս տարիքում նրանք աչքի են ընկնում մեծ շարժունությամբ, չափազանց բարձր շփվողականությամբ, զրուցասիրությամբ, ինքնուրունությամբ:

30-50 տարեկան դատապարտվածների փորձարարական խմբում կոնֆլիկտայնության ուսումնասիրության արդյունքներից պարզվում է, որ այս տարիքային խմբի դատապարտյալների ամենաբարձր ցուցանիշը մրցակցությունն է, ամենացածրը՝ խուսափումը: Այս տարիքային խմբում մեր կողմից կիրառված մեթոդիկայի՝ ներոտիզմի առավելագույն ցուցանիշը կազմում է միջին ցուցանիշը 12-14 միավոր: Բնավորության շեշտվածության տիպերը բնութագրող մեթոդիկայի արդյունքների վերլուծությունից պարզվեց, որ այս տարիքային խմբում նորից ամենագերակշռող տիպը մանրախնդրությունն է, այս տիպի մարդիկ աչքի են ընկնում կարգապահությամբ, ձևականության և կասկածամտության հակումներով, ճշտապահ են, հատուկ ուշադրություն են դարձնում մաքրությանն ու կարգուկանոնին, նրանց շփվողականությունը միջին է: Հիմնարկում պատժի կրման ընթացքում ցուցաբերված վարքագիծն ուսումնասիրելիս պարզվեց, որ այս անձինք հիմնականում չեն օգտվում

երկարատև տեսակցությունների իրավունքից՝ պատճառաբանելով, որ հարազատներ չունեն կամ վերջիններս գտնվում են արտասահմանում: Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ նրանք հիմնականում օգտվում են հեռախոսագանգերից և կարճատև տեսակցություններից՝ իրենց ընկերների հետ: Այս հանգամանքը նույնպես անհանգստացնող է այն տեսակետից, որ նրանց հետագա վերաինտեգրման համար հիմնական օղակ հանդիսացող ընտանեկան միջավայրն, ըստ էության, բացակայում է:

50-65 տարեկան դատապարտյալների մոտ կոնֆլիկտայնության ամենաբարձր մակարդակը համակերպումն է, ամենացածրը՝ մրցակցությունը: Ներոտիզմի սանդղակը կազմում է միջին ցուցանիշ, անձի բնավորության շեշտվածության տիպերը բնութագրող մեթոդիկայի արդյունքների վերլուծությունից պարզվեց, որ նրանց մոտ էլ ինչպես նախորդ խմբերում շեշտված է մանրախնդրությունը:

Վերլուծելով դատապարտյալների՝ հիմնականում նրանց կողմից ցուցաբերված վարքագիծը, ինչպես նաև հիմնվելով իրականացված առանձնագրույցների արդյունքների վրա՝ կարել է փաստել, որ նրանք բավականին բարդ խնդիրների առաջ են կանգնում հասարակություն վերադառնալիս: Այս բարդությունները կապված են ոչ միայն իրենց անհատական, հոգեբանական առանձնահատկությունների, այլև հասարակական, մասնավորապես՝ ընտանիքի կողմից ցուցաբերվող վերաբերմունքի հետ: Այսուամենայնիվ այս խմբի դատապարտյալները հիմնականում կարծես՝ գտել են իրենց «ընտանիքը», հարմարվել են քրեակատարողական հիմնարկի պայմաններին, հաճախ ստեղծագործում են, զբաղվում են փայտամշակմամբ, կարողանում են ստեղծել իրենց առօրյան քրեակատարողական հիմնարկում: Սակայն, հասարակություն վերադառնալը անխուսափելի է, իսկ դրանում վերաինտեգրումն՝ ուղղակի անհրաժեշտություն:

Այսպիսով, վերլուծելով վերը նկարագրված երեք փորձարարական խմբի հետ իրականացվածած Կ. Թոմասի մեթոդիկայի տվյալները՝ հանգեցինք այն եզրակացության, որ կոնֆլիկտային իրավիճակում մասնավորապես առաջին և երկրորդ խմբերում ամենաբարձր ցուցանիշը համակերպումն է, իսկ ամենացածրը՝ մրցակցությունը: Երկրորդ խմբում՝ 30-50 տարեկան դատապարտյալների մոտ, ամենաբարձր ցուցանիշը մրցակցությունն է, իսկ ամենացածրը՝ համագործակցությունը: Երկրորդ խմբում մրցակցության ցուցանիշի բարձր լինելը պայմանավորված է տվյալ տարիքային առանձնահատկությամբ: Այս տարիքում մարդիկ լինում են ինքնուրույն, չենթարկվող, նպատակասլաց, ձգտում են հասնել իրենց նպատակներին:

Հուզական կայունությունն ու անկայունությունը բացահայտող թեստի արդյունքների վերլուծությունից պարզվեց, որ այս երեք տարիքային խմբերում էլ ներոտիզմի մակարդակը կազմում է միջին ցուցանիշ: Այս հանգամանքը խոսում է անձի հուզական անկայունության մասին: Նման անձիք բնութագրվում են նյարդա-հոգեկան լարվածությամբ և տարբեր իրավիճակներում փորձում են գտնել անհանգստացնող խնդիրներ, այն դեպքում, որ դրանք կարծես թե չկան:

Թեստավորմանը զուգահեռ դատապարտյալների հետ ունեցած առանձնագրույցների ընթացքում պարզվեց, որ նրանց տագնապեցնող նյարդայնացնող հիմնական գործոնները կապված են քրեական գործի և «անարդար կերպով պատժվելու» հետ: Ըստ Կ. Լեոնգարդի, անձի բնավորության շեշտվածության տիպերը բնորոշող մեթոդիկայի վերլուծությունից պարզվեց, որ բոլոր երեք խմբերում գերակշռում է մանրախնդիր տիպը,

առաջին խմբում՝ նաև հմայվողը և գերշարժուն: Նրանցից շատերն անհանգստացած էին նաև ընտանեկան խնդիրների վերաբերյալ

Հասարակությունում վերաինտեգրման նախապատրաստվող դատապարտյալների անձնային և վարքագծային գործոնների ուսումնասիրման նպատակով անցկացված փորձարարական հետազոտությունից հանգեցինք այն եզրակացության, որ այն դատապարտյալները, որոնց հետ իրականացվել է անհատական կամ խմբային հոգեբանական աշխատանքներ ազատմանը նախապատրաստման ժամանակահատվածում վերջիններիս մոտ առկա է կոնֆլիկտայնության, ներքոտիզմի, անձի շեշտվածության ցուցանիշների նվազում: Հետևաբար, ըստ հասարակության կողմից ներկայացվող պահանջի՝ ՔԿ հիմնարկներում դատապարտյալների ուղղման աշխատանքները պետք է ձևավորեն կամ ապահովեն անձնային հետևյալ որակներն ու առանձնահատկությունները՝ հանդուրժողականություն, աշխատասիրություն, ուժեղ կամք, ինքնավստահություն, սխալի գիտակցում, ուղղվելու ցանկություն:

Ելնելով հանցավորության պահանջներից և հոգեբանական գիտական վերլուծություններից՝ կարելի է փաստել, որ ուղղման և վերաինտեգրմանը նպաստող սոցիալ- հոգեբանական չափորոշիչներն են՝

1. ցածր կոնֆլիկտայնություն
2. նեյրոտիզմի ցածր մակարդակ
3. օպտիմալ ագրեսիվություն և ինքնագնահատական
4. տագնապայնության օպտիմալ մակարդակ

Ելնելով վերոգրյալից անհրաժեշտ է քրեակատարողական հիմնարկներում իրականացնել համարժեք սոցիալ-հոգեբանական համալիր աշխատանքներ՝ ինչպես պատժից ազատման սպասմանը նախորդող ժամանակաշրջանում, այնպես էլ պատժի կրման ողջ ժամանակահատվածում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ազատությունից զրկելու հետ չկապված պատիժների և պրոբացիայի ծախսային և սոցիալական արդյունավետությունը, Հետազոտություն Երևան 2014
2. Ռ.Աղուզումցյան, Ա.Գասպարյան, Վ.Մելքոնյան, Իրավաբանական հոգեբանություն: Ուսումնական ձեռնարկ Երևան 2003
3. Հ.Ավանեսյան, Վ.Պապոյան, Ա. Գալստյան, Ա. Բեջանյան, Գ. Ղազարյան, Գ.Հովակիմյան, Հոգեբանական և սոցիալական աշխատանքները ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական ծառայությունում, Մեթոդական ձեռնարկ Երևան 2009
4. Սոցիալական արդարություն ՀԿ, Պատժից ազատման նախապատրաստվող դատապարտյալների սոցիալական վերականգնման համար, Ձեռնարկ Երևան 2011
5. Арзуманян С. Дж., Психолого-криминологическая теория становления личности правонарушителя (генезис криминогенных установок и их раная профилактика), Ереван 2000
6. Рыбак М.С.Ресоциализация осужденных к лишению свободы: проблемы теории и практики /2-е изд., испр. и доп.-Саратов: Изд-во ГОУ ВПО «Саратовская государственная академия права», 2004
7. Васильев В.Л., Юридическая психология, М., 2003
8. С. Haney, The Psychological Impact of Incarceration: Implications for Post-Prison Adjustment 2002

РЕЗЮМЕ

ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОСУЖДЕННЫХ, ГОТОВЯЩИХСЯ К ОСВОБОЖДЕНИЮ ИЗ МЕСТ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ.

МУГДУСЯН С. Г

В статье представлены этапы адаптации осужденных во время пребывания в уголовно-исправительном учреждении, факторы, способствующие социальной реабилитации и реинтеграции осужденных, готовящихся к освобождению из мест лишения свободы. Также учитываются психологические особенности осужденных, готовящихся к освобождению из мест лишения свободы, важность проводимой с ними социально-психологической работы и необходимые в этом отношении направления.

Ключевые слова: уголовно- исправительное учреждение, осужденный, адаптация, реинтеграция, социальная реабилитация.

SUMMARY

INDIVIDUAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF CONVICTS PREPARING FOR THE RELEASE FROM PUNISHMENT

MUGHDUSYAN S.G.

Such issues as manifestations of conflict, narcissism and stress often observed among convicts preparing for release are discussed in this article. As a result of experimental work, it was found that low level of conflictness, low level of neuroticism, optimal aggression and self-esteem, optimal level of anxiety contribute to the reintegration of the convicts into the society.

Keywords: convict, penitentiary institution, reintegration, conflict, narcissism, stress.

Տպագրության է երաշխավորել հ.գ.դ. , պրոֆեսոր Կ.Վարդանյանը
04.06.2021թ.